

УДК 811.111'42

**ПРЕЦЕДЕНТНЕ ІМ'Я ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ
ДІАЛОГІЧНИХ ВІДНОШЕНЬ
У БРИТАНСЬКІЙ ФОЛЬКЛОРНІЙ П'ЄСІ**

І.С. Холмогорцева (Харків)

У статті розглядається шляхи інтеграції прецедентного імені під час актуалізації діалогічних відношень між індивідом і культурно-історичною спадщиною на матеріалі текстів британської фольклорної п'єси. Визначено, що прецедентні імена виступають засобом вираження одночасно змістовно-актуальної і змістовно-контекстуальної інформації. Джерела прецедентності класифікуються як антропоніми із значенням історичних особистостей, міфологічних, фольклорних, біблійних персонажів.

Ключові слова: антропоніми, британська фольклорна п'єса, діалогічні відношення, прецедентне ім'я.

Холмогорцева И.С. Прецедентное имя как способ актуализации диалогических отношений в британской фольклорной пьесе. В статье рассматривается пути интеграции прецедентного имени во время актуализации диалогических отношений между индивидом и культурно-историческим наследием на материале текстов британской фольклорной пьесы. Определено, что прецедентные имена выступают способом выражения содержательно-актуальной и содержательно-контекстуальной информации. Источники прецедентности классифицируются как антропонимы, имеющие значение исторических личностей, мифологических, фольклорных, библейских персонажей.

Ключевые слова: антропоним, британская фольклорная пьеса, диалогические отношения, прецедентное имя.

Kholmogortseva I.S. The Precedent Name as a Means of Actualization of Dialogical Relations in the British Folk Play. The article deals with the ways of the precedent name inclusions in actualizing dialogical relations between an individual and his/ her cultural and historical heritage on the material of the texts of the British folk play. The precedent name is specified to be the means of expression of meaningful-actual and meaningful-contextual information. The precedence sources are classified into anthroponyms having the meaning of historical personalities, mythological, folklore and Bible characters.

Key words: anthroponym, British folk play, dialogical relations, precedent name.

Напередодні 120-річчя від дня народження М.М. Бахтіна, якого справедливо називають великим мислителем 20 сторіччя, і який багато в чому випередив свій час і виявив велику кількість закономірностей діалогу культур, особливо актуально постають студії діалогічних відношень, які сам М.М. Бахтін описував як «не просто «один з» прояв буття людей, а явище, що пронизує всю людську мову (і свідомість), всі відношення і прояви людського життя, все, що має смисл і значення» [1, с. 434]. Отже, діалогічні відношення є невід'ємною складовою існування людини у соціумі, адже діалогічність реалізується не тільки як безпосереднє спілкування двох індивідів, але й як по-

леміка людини із своїм власним або/ і культурно-історичним досвідом усього суспільства. Ми трактуємо такий «діалог» у широкому смислі як той, що має гносеологічне значення (становлення індивіда у певній національній групі), і у вузькому – як механізм пошуку і співвідношення вже існуючих смислів для формування власного висловлення. Одним із засобів кодування і збереження інформації є прецедентне ім'я (далі – ПІ), яке у сучасній лінгвістиці розглядається як найбільш яскравий прояв прецедентності [3, 11]. Саме ПІ мають великий потенціал експресивності, оскільки викликають асоціацію не тільки із заданим персонажем або образом, але й реалізують відсилку свідомості

реципієнта до всього твору. Одночасно референтом ПІ може виступати ім'я, яке не належить до художнього твору. З метою запобігання плутанини ми розділяємо ПІ як те, що є діалогічною відсилкою на текст, і ПІ ситуації, референтом якої є реальний суб'єкт і комунікативна ситуація, що з ним пов'язана.

Використання ПІ як засобу вербалізації діалогу індивіда із своєю культурно-історичною спадщиною простежується у фольклорних творах [5; 10]. Фольклорні сюжети, образи і ситуації, які характеризуються національно-специфічним оформленням, відтворюються від покоління до покоління, інтерпретуються народом, що робить їх унікальним джерелом збереження прецедентної інформації, яка є релевантною для всієї національно-культурної спільноти.

Таким чином, актуальність роботи визнається інтересом сучасної лінгвістики до ролі прецедентного імені в діалогічних відношеннях як між індивідами, так і між індивідом та його культурно-історичною спадщиною. Цей факт зумовив вибір об'єкта дослідження – британської фольклорної п'єси (далі – БФП), яка визначається як ритуальний драматичний твір у формі римованого полілогу із заданою тематикою та сталим складом персонажів. БФП є гібридним утворенням завдяки поєднанню жанрів – драми і лірики та жанрових форм – трагедії та комедії, і характеризується сталою композицією: інтродуктивний блок, комплікативні блоки «Битва» і «Чудове зцілення», завершальний блок (терміни «інтродуктивний», «комплікативний» уведені В.О. Самохіною [10, с. 277]). Предметом наукової розвідки є реалізація діалогічних відношень через прецедентне ім'я. Мета роботи полягає у виявленні ролі прецедентного імені у формуванні «діалогу» людина – соціум та у класифікації прецедентних імен британської фольклорної п'єси за джерелом впливу.

Прецедентне ім'я у текстах БФП виражено антропонімами, які можна класифікувати так:

- імена історичних особистостей,
- імена міфологічних і фольклорних персонажів,
- імена біблійних персонажів.

Розглянемо шляхи інтеграції ПІ у британській фольклорній п'єсі:

а) *Історичні постаті* представлені у текстах БФП як королі і політики, наприклад:

Приклад 1:

"Here am I, Oliver Cromwell, as you may suppose, I conquered many nations wid me copper nose [5, с. 585].

Антропонім *Oliver Cromwell* асоціюється із Англійською революцією, а про його потенціал як ПІ свідчить його згадування у 4,7 % БФП. Використання ПІ виконує алузивну функцію, оскільки пов'язане із історичною фігурою англійського державного політичного діяча та військового, що зробив великий внесок у історію країни. ПІ дублюється за допомогою використання антономазійного словосполучення *copper nose*, яке є відомим прізвиськом О. Кромвелля (поряд з *Ruby Nose, Nosey*) і описує його зовнішність [12].

б) Значне навантаження як ПІ мають антропоніми, що описують *фольклорні і міфологічні персоналії*. Поряд з головною дієвою особою БФП, *Saint George*, який є покровителем Англії, зустрічаються постаті, що мають те ж саме значення для інших частин Великої Британії. Розглянемо приклад:

Приклад 2:

*The top o' the ' mornin' to yes all!
I'm St. Patrick of Ould Ireland,
And whin unto that land I wint,
'Twas a beautiful, but dire land.
'Twas filled with sarpints, toads, an' frogs,
An' all sorts ov ugly varmin,
I chased thim over hills an' bogs,
Wi' me pray'rs an' shillellah-sarmin* [7].

У прикладі показано, що елементи традиції комбінуються, завдяки чому драматичний фольклорний текст набуває сакрального характеру. Для англійської нації образи покровителів Великої Британії мають значення захисників не тільки церковного, але й соціально-політичного положення країни, при цьому вони набувають характеристик типових представників певної частини країни. Вимова Св. Патрика (зустрічається у 8,6 % БФП) характеризується наявністю специфічних фонетичних рис ірландця – диереза (викидання звуку або складу, що пояснюється зручністю вимови в результаті асиміляції або дисиміляції [9, с. 64]) (*o' the ' mornin' , 'Twas, An' , Wi' me pray'rs an'*), просування голосних уперед – [e] → [i] (*went – wint*), просування

голосних назад – [ə:] → [ɑ:] (*serpent* – *sarpint*). Інші зміни, що не належать до особливостей ірландського варіанту англійської мови, що були виділені [7], очевидно спрямовані на створення комічного ефекту, наприклад, рима *varmin* – *sarmin*, яка утворилася від слів *varmint* (шолопай) і *sarment* (лоза), реалізує причинно-наслідковий зв'язок, що приводить до гумористичного ефекту.

Міфологічні персонажі можуть також створюватися іншими лінгвокультурними спільнотами, не англійською, однак у цьому випадку вони одночасно є прецедентними для всього людства.

Приклад 3:

(After this skillful administration, Hector leapt from the stage upon his legs – cut a few capers – made a saraband, and was carried off in triumph – This event concluded the variegated performance) [1, с. 262].

Наведений уривок є «авторською» мовою виконавця. По відношенню до тексту безпосередньо БФП він є коментарієм дії, а отже і перебуває у діалогічних відношеннях із фольклорним текстом (метатекстульний зв'язок). Окрім того, уривок виконує інформативну функцію і дозволяє реципієнту зрозуміти, хто є діючими особами – *Hector* і *Achilles*. Ім'я останнього є імпліцитною інформацією, яку реципієнт повинен вивести, базуючись на знаннях древньогрецької міфології, а саме «Ліяді» Гомера, герої якої Гектор і Ахілл були ворогами. Таким чином, застосування власні назви *Hector* у контексті битви активує друге ПІ – *Achilles*.

Цілий цикл БФП представляє собою запозичення англійської балади про Робіна Гуда. Однак, це запозичення є дуже обмеженим, що обумовлено досить фіксованою композицією і сюжетною лінією БФП, і дає можливість включити фрагменти прецедентного тексту в комплікативний блок «битва». Діалогічність БФП і балади актуалізується за допомогою ремінісценцій і підкреслюється використанням прецедентних антропонімів, наприклад:

Приклад 4:

*“Through the forest merry greenwood
To view the red deer
That run here and there
Then I saw bold Robin Hood.
{Enter Robin Hood.}
As soon as Robin Hood did me spy*

*Some sport he thought for to make
He bid me fan he bid me stan
And he bid me thus for to spake”* [8, с. 248].

Порівняйте із прецедентним текстом:

Приклад 5:

*“As Robin Hood in the forest stood
All under the greenwood tree,
There he was aware of a brave young man,
As fine as fine might be”* [2, с. 100].

Як видно із прикладу 4, антропонім *Robin Hood* комбінується із словосполученням *merry greenwood*, що дозволяє реципієнту впізнати початкові строчки балади (приклад 5). Друге чотиривіршя у наведеній БФП за структурою рими імітує текст-донор – АВСВ – де римуються тільки друга і четверта строчки. Розглядаючи лінгвальний аспект БФП, можна відмітити використання дієслова *spy* із значенням «помічати», яке утворилося шляхом редукції першої голосної від оригінального дієслова *espy* із тим же значенням (*“There did he espy the same young man”* [2, с. 101]), що свідчить про намагання виконавця полегшити сприйняття і розуміння тексту реципієнтом.

в) Оскільки Біблія має статус прецедентного тексту високої актуальності для будь-якої християнської нації [2, с. 58; 4, с. 73; 6; 8, с. 9], антропоніми, які відносять реципієнта до її текстів, мають велику ступінь релевантності, наприклад:

Приклад 6:

*Judas
Here comes in Judas – Judas is my name,
Come, drop some silver in the bag, it was for that
I came ;
I have been in the East, I have been in the West,
At many a castle gate, but you will treat me the
best;
I've seen geese going in pattens ; I've seen
clouds, all day,
Pour peas and beans in torrents down, you could
not find your way ;
I've seen the farmers thatch their barns with
needles and with pins,
Swine flying in the troubled air, like peelings of
ingins [onions].
Our hearts are made of steel, but our bodies soft
as ware,
If you've any thing to give, good folks, why put*

in – there,

{[*Holding out his bag or cap for the contributions of the company.*]} [6, с. 182]

Завершальний блок БФП виконується біблійним персонажем Іудою. Такий вибір є обумовленим прецедентним ім'ям Іуда Іскаріот, який асоціюється із грошима – 30 срібних монет, що пояснює, чому персонаж був вибраний для збирання винагороди. Активізація і впізнавання ПІ відбувається комбінацією безпосередньо власної назви і алюзією на сюжет Біблії, за допомогою введення у текст БФП словосполучення *silver in the bag*. Слід зазначити, що діалогічність наведеного прикладу відбувається не тільки на одне джерело, а комбінується із алюзіями на фольклорний текст, що належить циклу *Mother Goose Nursery Rhymes*. Алюзія є тонкою і може бути розпізнана тільки за умови, що всі елементи будуть розглядатися разом. Так, уведення *geese going in pattens* з першого погляду не містить істотної інформації, проте, подальші натяки – *peas and beans, the farmers, Swine flying* – дозволяють реципієнту зіставити перифраз із ФТ. Алюзія на цикл віршів підтверджується натяками на два твори, що входять до нього, – “*The Flying Pig*” і “*Oats, Peas, Beans And Barley Grow*”, порівняємо:

Приклад 7:

Dickory, dickory, dare,

The pig flew up in the air;

The man in brown soon brought him down,

Dickory, dickory, dare [4].

Текст БФП є пародією по відношенню до тексту-донору, при цьому, відбувається комбінація традиційних елементів у межах одного типу дискурсу, що забезпечує варіативність, але текст пародії адаптує дитячий вірш до дорослої аудиторії за допомогою дисфемізму, перетворюючи нейтральне *The pig flew up in the air* на грубе *Swine flying in the troubled air*.

Наступний текст-донор активується у тексті БФП поєднанням словосполучення *peas and beans* і *the farmers*. Останнє згадується у множині (приклад 6), тим самим вбираючи в себе всі куплети вірша, які починаються із інформації про дію, яку виконує фермер, і яка завжди різна. Порівняємо із джерелом запозичення:

Приклад 8:

Oats, peas, beans, and barley grow

Oats, peas, beans, and barley grow

Do you, or I, or anyone know

How oats, peas, beans, and barley grow?

First the farmer plants the seed

Stands up tall and takes his ease

Stamps his feet and claps his hands

And turns around to view the land [3].

Поєднання двох зовсім різних дискурсів (біблія і фольклор) у завершальному блоці п'єси дозволило виконавцям актуалізувати мету – збирання винагороди, і при цьому зберегти жартівливість п'єси, а прирівнявши учня Христа до фермера, виконавці дотрималися головного правила карнавалу, а саме, повалення авторитетів.

Таким чином, антропоніми, що використовуються у британській фольклорній п'єсі, виступають як елементи змістовно-фактуальної інформації, на основі якої реципієнт повинен виокремити алюзії і ремінісценції на прецедентну ситуацію, яка постає частиною змістовно-контекстуальної інформації. Використання антропонімів часто асоціюється із знанням про комунікативну ситуацію, історичний період, соціальний контекст, з яким вони пов'язані. Отже прецедентне ім'я стає також актуалізатором прецедентної ситуації. Перспективою дослідження вважаємо виокремлення інших прецедентних феноменів у британській фольклорній п'єсі, що актуалізують діалогічні відношення на рівні дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Бахтин М.М. Проблема поэтики Достоевского / М.М. Бахтин. – М. : Советская Россия, 1979. – 468 с. 2. Бублик Т.Є. Біблійні прецедентні феномени як вияв інтертекстуальності у текстах медитативних притч Е. де Мелло / Т.Є. Бублик // Вісник Львів. ун-ту. Серія іноземні мови. – 2013. – Вип. 21. – С. 56–62. 3. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д.Б. Гудков. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с. 4. Гузак А.М. Біблія як прецедентний феномен та її роль у формуванні позитивного іміджу сучасного політичного лідера (на матеріалі промов американських президентів) / А.М. Гузак // Наук. вісник Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія: Філологія. – 2014. – № 8, Т. 1. – С. 72–76. 5. Денисова Е.И. Прецедентное имя в английском фольклоре / Е.И. Денисова // Вестник Санкт-Петербургского

ун-та. – Сер. 9. – 2008. – Вып. 2, Ч. II. – С. 26–29.

6. Зеленська А.Р. Прецедентні біблійні топоніми в сучасному публіцистичному дискурсі (на матеріалі статей на культурну тематику) [Електронний ресурс] / А.Р. Зеленська // Вісник Дніпропетров. ун-ту. Серія: Мовознавство. – 2013. – № 3. – Режим доступу : http://movoznavstvo.com.ua/download/pdf/2013_3/10.pdf.

7. Куреня О.О. Особенности ирландского варианта английского языка в художественной литературе и фольклоре Ирландии : автореф. дис. на соискание учен. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О.О. Куреня. – Москва, 2009. – 23 с.

8. Орлова Н.М. Библиейский текст как прецедентный феномен : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Орлова Надежда Михайловна. – Саратов, 2010. – 549 с.

9. Розенталь Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.Э. Розенталь, Т.А. Теленкова ; [изд. 3-е. испр. и доп.]. – М. : Просвещение, 1985. – 359 с.

10. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В.О. Самохіна ; [вид. 2-е, перероб. і доп.]. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 360 с.

11. Слышкин Г.Г. Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – М. : Academia, 2000. – 142 с.

12. Encyclopaedia Britannica [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.britannica.com/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Benchley R.C. Of All Things / R.C. Benchley. – New York : Henry Holt and Company, 1921. – 260 p.

2. Edwards G.W. The Book of Old English Ballads / G.W. Edwards. – Santa Monica : Bookpubber, 2014. – 87 p.

3. <http://bussongs.com/songs/oat-and-peas-and-barley-grow.php>.

4. http://www.mothergoose.com/Rhymes/nursery_rhyme_19.htm.

5. Kennedy P. Hibernian Country Pastimes and Festivals Fifty Years Since / P. Kennedy // Dublin University Magazine. – Nov. 1863. – Vol. LXII, № CCCLXXI. – P. 581–588.

6. Shakespeare W. Henry V (Henry the Fifth) / W. Shakespeare. – Digireads.com Publishing, 2010. – 96 p.

7. New Mumming Book: The Four Champions Of Great Britain: Showing how St. George of England; St. Patrick of Ireland; St. Andrew, of Scotland, and St. David, of Wales conquered the Representatives of all Nations [Electronic resource]. – Access mode : http://machias.edu/faculty/necastro/drama/chester/play_01.html.

8. Tiddy R.J.E. The Mummers' Play / R.J.E. Tiddy. – Oxford : University Press, 1923. – 258 p.